

NAPLÓ

Mehmed ibn Abdullah, Kemálpasazáde

1526. június 28.

Belgrád alatt

Ma érkeztünk meg Belgrád alá. A hatalmas vár már évek óta a birodalom része, mégis minden alkalommal megállít a látványa. Mintha az Oszmán Birodalom kapuja lenne Európa felé.

Első szolgálati utam ez, és még mindig úgy érzem, hogy a medresze csendes udvarai közül egy másik világba kerültem. Mesterem, Kemálpasazáde efendi rideg tekintettel figyel, nehogy gyenge benyomást keltsek. Tudja, hogy fiatal vagyok, de azt is tudja, hogy szorgalmas.

Ma a sátorban elmagyarázta nekem, hogy a háború – bár fegyverrel zajlik – **valójában jogi kérdések végtelen sorát** hozza magával.

„Mehmed fiam – mondta –, jegyezd meg: egy birodalom erejét nem a kard, hanem az igazságosság tartja össze.”

Jegyzetelnem kellett azt is, hogyan érvel a Porta a hadjárat jogossága mellett:

- a magyar király korábban megszegte az egyezményeket,
- az oszmán határon portyázó magyar végváriak kárt tettek békés lakosokban,
- és a birodalom hegemoniáját biztosítani kell a Dunán.

Életemben először éreztem, milyen, amikor a jog és a történelem egyszerre születik előttem.

1526. július 12.

Pétervárad közelében

A táborba ma magyar foglyokat hoztak. A katonák között nagy volt a zúgolódás, mert néhány janicsár – a szabályokat megszegve – el akarta venni a foglyoktól az értékeiket.

A díván elé került az ügy. Mesterem engem küldött, hogy gyűjtssem össze a tanúvallomásokat. Szívem hevesen vert – ez volt az első valódi feladatam.

A döntés gyorsan megszületett:

- a foglyok értékei **a szultánt illetik**, nem a katonákat,
- minden jogtalanul elvett tárgyat vissza kellett szolgáltatni,
- a szabályszegő janicsárokat megkorbácsolták.

Nagyon megdöbbsentett, mennyire **szigorú rend** uralkodik a hadseregben. A törvény itt nem üres szó: mindenkire vonatkozik, még a leghatalmasabb testületre, a janicsárokra is.

A magyar foglyokkal beszéltem néhány szót. Nem értettem minden szavukat, de elmondták: náluk a nemesek sok adótól mentesek, a jobbágyok viszont súlyos terheket viselnek. Érdekesnek találtam. Nálunk a szpáhik is szolgálattal „fizetnek”: ha nincs szolgálat, föld sincs.

Egyre jobban érzem, milyen különös tükörképei vagyunk egymásnak, magyarok és oszmánok.

1526. július 30.

Újlak határában

A mai napot sosem felejttem el. Mesterem összehívta a körülötte tanulókat – hárman vagyunk –, és hosszú beszédet tartott az állam rendjéről.

„A birodalom akkor marad fenn – mondta –, ha a törvény nem könyörtelen, de következetes. A magyarok legnagyobb baja a széthúzás és a törvények következetlen érvényesítése.”

Lejegyeztem szavait, majd megkérdeztem tőle:

„Efendi, lehet-e igazságos háború?”

Hosszú csend után felelt:

„Ha a rend felbomlik, a hatalomnak vissza kell állítania. Ezért kísérjük a szultánt: hogy megmutassuk, a jog sohasem maradhat hátra a sereg mögött.”

Este a tábor fényében ültem, néztem a katonák tüzeit, és elhittem neki. Tudtam, hogy a munkám nem az erőszak dicsérete, hanem a káosz korlátok közé szorítása.

1526. augusztus 18.

Eszék alatt

A hadsereg ma átkelt a Dráván. Csodálatos volt látni az óriási fahidat, amelyet pillanatok alatt építettek meg a mesteremberek.

Ám a jogi problémák újabb hulláma ért el bennünket. Egy kisváros néhány vezetője tárgyalni akart. Azt kérték, hogy feladásuk esetén a lakosság sértetlen maradjon.

A dívánban erről kellett dönten.

Jegyzeteim szerint a feltételek a következők voltak:

- a várost békében adják át,
- nem állnak ellen,
- és adót fizetnek a szultánnak.

Ha ezek teljesülnek, a lakosság vagyonát és életét megkímélik.

Ekkor láttam először: a **jog eszköze a békének**, nem csak a háborúnak.

A magyar küldöttek tiszteletteljesek voltak; bár nem beszéltünk egymás nyelvén, a tolmács segítségével megértettük: ugyanúgy féltenek mindent, amit ismernek, mint mi.

1526. augusztus 29.

Mohács

A csata napja.

A reggel még derűs volt. A mező párában úszott, mintha a föld is visszatartotta volna a levegőt. A szultán sátora előtt sokan gyűltünk össze, köztük én is, feladatra várva.

Aztán hirtelen minden megváltozott. A magyar sereg gyorsan és bátran rohant előre, de a tüzéségünk, majd a janicsárok fegyelmezett sora megtörte őket.

Nem sokkal dél után már látszott: a csata sorsa eldőlt.

A díván ezt a napot is munkával töltötte: már a csata közben érkeztek a jelentések a foglyokról, zsákmányokról, útvonalokról. Nekem mindent jegyzetelnem kellett.

Este aztán valaki behozta a hírt:

megtalálták a magyar király holttestét a Csele-patakban.

A sátorban mély csend támadt. Mesterem csak annyit mondott:
„A történelem egy nap alatt fordul meg.”

Én pedig remegő kézzel írtam a sorokat, mert megértettem: az igazságosság nem mindig győztes, és a törvény sem mindig képes mindent helyreállítani.

1526. szeptember 2.

Buda felé vezető úton

A tábor lassan halad északi irányba. A katonák zsákmánnyal terheltek, a díván pedig egyre több jogi ügyet tárgyal.

Ma mesterem rám bízott egy külön feladatot:
készítsem el a jelentés első vázlatát a hadjárat jogi tapasztalatairól.

Leírtam benne:

- hogy a foglyokkal méltányosan bántunk,
- hogy a megadó városok lakossága sértetlen maradt,
- hogy a hadjárat során végig a **kanun** és a **šaría** elvei vezérelték a döntéseket.

Ahogy írtam, hirtelen megértettem: ez a napló nem csupán személyes emlék. Tanúságtétel arról, hogy a háború mögött mindig ott van a jog, és mögötte ott van az ember.

Este a folyóparton ültem. A szél végigsimította a füvet. Megértettem valamit, amit eddig nem: egy birodalom csak akkor marad fenn, ha azok, akik a törvényt szolgálják, megőrzik emberségüket.

Zárógondolat

Így fejezem be a naplómat, 1526 szeptemberében, a magyarországi hadjárat vége felé. Tanítvány vagyok még, de úgy érzem, többet tanultam itt, mint a medresze évei alatt. Megtanultam, hogy a jog nem könyvbe írt betűk sora, hanem **élet és halál között húzódó keskeny ösvény**, amelyen felelősséggel kell haladni.

Bár fiatal vagyok, remélem, egyszer méltó leszek ahhoz, hogy a birodalom igazságát én is szolgáljam úgy, ahogy mestereim tették.
